

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АКАДЕМИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР ДЕПАРТАМЕНТІ

«Модульдік білім беру бағдарламасын құзыреттілік тұрғысынан құрастыру жолдары»

**ғылыми-практикалық конференция
материалдарының жинағы**

АСТАНА, 2014

ТҮРКИЯ РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ: БАРЫСЫ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕЛІ ТҮСТАРЫ

Исова Лаура Тәңірбергенқызы
т.ғ.к., доцент

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, Астана қаласы

Бүгінгі таңда Қазақстандағы білім беру жүйесі мүмкіндігінше жаһандық үдерістерге сай бағдар алуда. Әлемдік саясаттың жалпы қозғалысы, адами ресурстардың қай жерде болмасын білікті сұраныста болуына деген қажеттілік, ортақ ақпараттық кеңістікке сай адамдардың шапшаңдығын қалыптастыру секілді жаңа уақыт тудырған талаптар тұлғалық болмысты басқа келбетте келтіруді қажет етті. Әсіресе, Еуропалық Одаққа кірген мемлекеттердің ортақ интеграциялық кеңістік құрудағы негізгі көздерінің біріне айналған адам мүмкіндіктердің қай жерде болмасын шектеусіз болуына сай құрылған Болон үдерісіне қосылу талабы, әлем елдерінің білім беру бағдарламаларына да қозғау салып ортақ білім беру кеңістігі жүйесін құруды дүниеге әкелді.

Осы тұста Қазақстанның да Болон үдерісіне қосылуға дайындығы және Болон хартиясына қол қойған қазақстандық жоғары оқу орындарының бүгінгі сынақ тәжірибесінен туған тұжырымдар жағымды да, жағымсыз пікірлермен ұштасып, әртүрлі көзқарастардың сабақтасуына себеп болып отыр. Болон келісімінің ұстанымдары қаншалықты мемлекеттің ұлттық мүддесіне сай қолданылады; жоғары мектептің жаңа динамикасын қалыптастыруда қандай әлеуметтік-экономикалық жағдайлар жасалынады; жоғары оқу орындарындағы оқу үдерісінің қайта құрылуына академиялық қауымдастықтың көзқарас қандай секілді сұрақтар төңірегінде пікірталас әлі толастамауда. Бұл тұрғыда мемлекеттің ішкі саяси және әлеуметтік, экономикалық құрылымдарына ден қоя, оны халықаралық білім беру жүйесін ұсынып отырған аймақтық мемлекеттердің де құрылымдық ерекшеліктерімен салыстыра қарау бірнеше мәселелердің нақтылануына жол ашары сөзсіз. Солардың негізгісі Болон үдерісіне қатысушы елдердің жоғары оқу орындарындағы білім беру бағдарламаларының үлгісі мен

құрылымы, олардың Қазақстандағы біркелкілік ерекшеліктері мен мәселелерінің жете қаралуы болып отыр. Болон үдерісі негізінде білім беріп жатқан жоғары оқу орындарындағы ғалым-оқытушылардың ортасында жиі туындайтын кейбір мәселелердің де жүйесі осы мәселенің тиянақты бағамдануына қатысты. Әсіресе, гуманитарлық бағытта білім беретін факультеттердің оқыту пәндерінің ішкі құрылымдық спецификасының халықаралық білім беру бағдарламаларымен біркелкілік деңгейге келудегі қиындығы, оқытудың үш циклын үндестіруде туындайтын оқу жоспарларындағы кейбір сәйкессіздіктер. Сонымен бірге, оқытудың үшінші циклын жүзеге асырудағы оқыту бағдарламаларының бірізділік мәселелері.

Жалпы Болон үдерісі негізінде білім беріп жатқан жоғары оқу орындарындағы кейбір түсінбеушіліктер халықаралық білім беру жүйесінің толық мазмұнында қабылдануынан, қолданыстық аясының қазақстандық жоғары оқу орындарына сәйкестендіру механизмінің әркелкілігінен және сол өлшемнен қаралуынан бастау алып отырған сыңайлы.

Еуразия ұлттық университетіндегі тиянақты қолға алына бастаған оқытудың кредиттік жүйесінің сараланған оқу бағдарламаларына қатысты жасалынып жатқан жұмыстардың мазмұны, оқу үдерісінде бұрын бұлыңғыр болып келген жақтарын ғалым-оқытушы және студент қауымының жете түсінуіне жол ашып, оқытудың халықаралық стандартының не екендігін, оның тиімді жақтарын қалай қолдануға болатындығын шапшаң меңгеруге жағдай жасады. Университеттің оқу үдерісіндегі ішкі құрылымдық өзгерістер білім беруші мен білім алушының арасындағы өзара байланыстың шапшаңда, ыңғайлы жақтарын қолданысқа енгізуге жағдай жасады, сондай-ақ білікті басшылықтың арқасында еңбек сауаттылығы мен тиімділігі сезіле басталды. Осы үрдісте университеттегі білім беретін мамандықтардың оқу бағдарламасы мен оқу жоспарының да икемділік мүмкіндігі артып, оларды халықаралық білім беру бағдарламаларымен үйлестіру, салыстырудың оңтайлы жолдары қарастырылды.

Болон үдерісі – бұл еуропалық үрдіс, ал Қазақстандағы жоғары білім беру жүйесіндегі реформа – бұл қазақстандық үрдіс ұстанымынан қарай отырып, халықаралық білім беру бағдарламаларының қажеттілігін әлемдік жоғары оқу орындары тәжірибесінен бағамдау қорытындысы бірқатар мәселелерге ден қоюды қажет етеді. Біріншіден, бұл заман сұранысынан орын алған

қажеттілік. Екіншіден, біркелкілену қажет, ол үшін қолға алынып жатқан жоғары оқу орындарындағы реформаның табысты болуын негізде ұстау қашанда керек.

Бұл тұрғыда Болон үдерісіне сай білім беру бағдарламаларымен білім беріп жатқан еуропалық емес мемлекеттердің іс тәжірибесін мысалға ала отырып, ой қозғауға да болады. Еуропалық білім беру кеңістігін құру үдерісіне қосылған және қосылмақшы елдердің барлығында әртүрлі дәрежеде болғанына қарамастан осы бағытта жұмыс жүргізілуде. Мысалы, көп өлшемде білім беруді Болон үдерісіне қосылғанға дейін, яғни 1981 жылдан бастап қолға алған Түркия Республикасында, бүгіндері интеграцияланған жоғары оқу орындары көптеген мамандықтар мен маманданулар негізінде әртүрлі өлшемде (орта арнаулы мамандықтар жөніндегі диплом алудан бастап философия докторына дейінгі) кәсіп иелерін даярлауда. Бірінші өлшем ассоциацияланған немесе кәсіби-техникалық дәрежесіне (on lisans) және бакалавр дәрежесіне (lisans Diploması) оқыту. Ассоциацияланған дәреже университеттерге қосылған кәсіби-техникалық мектептерге (Meslek Yüksek Okulları), екі жылғы қысқа мерзімде оқыту циклын аяқтағаннан кейін беріледі. Бакалавр дәрежесі университеттегі төрт жылғы оқуды табысты аяқтағаннан кейін тағайындалады. Кейбір біліктіліктерде бірінші және екінші оқу дәрежесіне жіктелу жоқ. Оларға оқу мерзімі бес жыл стоматология мен ветеринария (Dis Hekimligi Diploması и Veteriner Hekim Diploması), оқу мерзімі алты жыл медицина (Tıp Doktorlugu Diploması) мамандықтары жатады. Осы үш саладағы алынған білім біліктілігі бакалаврға, оған қосылған магистр дәрежесімен эквиваленттіленеді. Түркиядағы бірінші өлшем сынақ балдарының конвертациясы мен жинақталуының Еуропалық жүйесінің (ECTS) 240 кредитінің жиналуын талап етеді.

Оқытудың екінші өлшемі магистр дәрежесін (Yüksek lisans Diploması), ал үшінші өлшем – доктор дәрежесін (Doktora Diploması) берумен қорытындыланады. Диссертация жазумен және диссертация жазбаумен аяқталатын Магистрлік оқыту бағдарламасының екі түрі бар. Диссертация жазумен байланысты оқытатын магистрлік бағдарлама кем дегенде 7 дәріс курстарын, 1 семинар, диссертацияны, ECTS 120 кредитінің жиналуын қамтиды. Семинар курсы және диссертация тапсырды/тапсырмады деген ұстаныммен бағаланады. Диссертация жазумен байланысты магистрлік бағдарламаның ұзақтығы екі жыл. Диссертация

жазбаумен байланысты оқытатын магистрлік бағдарлама кем дегенде 10 дәрістік курстардан және семестрлік жобадан тұруы керек, сонымен бірге ECTS 90 кредитінің жиналуымен қорытындыланады. Семестрлік жоба дифференцияланған емтихан негізінде бағаланады. Диссертация жазбаумен байланысты магистрлік бағдарламаның ұзақтығы бір жарым жыл [1].

Түркиядағы философия докторы дәрежесін алу магистрлік бағдарламаны ойдағыдай аяқтағаннан ары қарайғы оқудың төрт жылын қажет етеді. Бірақта біршама қысқа мерзімде де дәреже алуға да болады. Үшінші циклда оқу толығымен құрылымданған және университет ауқымында жүзеге асады. Докторлық бағдарлама кем дегенде жеті курстан, біліктілік емтиханы және диссертация қорғаудан тұрады. Философия докторы дәрежесін алуға үміткер студенттер, оқытуды табысты аяқтағаннан кейін Біліктілік емтиханын тапсырады. Мемлекеттік қызметшілерге Біліктілік емтиханын тапсырудың алдындағы талап шет тілін меңгергенін қорытындылау емтиханын тапсыру болып табылады. Әрбір өлшем келесі/жоғары өлшемге тікелей мүмкіндік береді. Екі жылдық қысқа циклдан бакалавриат циклына өту орталықтанған қабылдау емтиханы арқылы жүзеге асады. Бұл емтиханды тапсырған студент бір жылдың көлемінде оқытудың бағдарламасының жетіспеген бөлігін ойдағыдай аяқтағаннан кейін оқуды бакалавриаттың үшінші курсынан бастайды. Студенттің білімі ерекше жоғары болып бағаланған және оның өтініші университет басшылығы тарапынан мақұлданған жағдайда бакалавр дәрежесінің иегерлері докторантураға тікелей тапсыра алады.

Түркияда докторлық дәрежедегі мамандарға деген сұраныс өте үлкен. Өйткені докторлық дәрежедегілер университеттегі академиялық штаттарды толтыру үшін ғана емес, сонымен бірге Еуропалық зерттеу салаларына Түркияның қосылуы қажеттілігімен, ішкі өнім айналымын Еуропалық Одақ ұсыныстарына сәйкестендіру мақсатында ғылыми-зерттеу жобаларының шығынын 2,5 % дейін ұлғайтуға да қатысты болып отыр. Елдің халықаралық дәрежедегі деңгейін арттыру жолында Түркия жыл сайын алдыңғы он жылдықта 3 500 докторант даярлауы қажет және кейінгі жылдарда бұл мөлшердің одан да артуы қажеттілігін сараптаушылар есептеп отыр [2].

Докторантура бітірген және қызмет табалдырығын енді ғана аттаған жас ғалымдарды қолдау мен олардың ары қарайғы өрлеуі

бағытында Ғылыми және Технологиялық Зерттеу Кеңесі, Түрік Ғылым Академиясы, Технологияның Даму қоры белсенді қолдау көрсетіп отыр. Олар зерттеу мен саяхаттарға арналған гранттарды қамтитын зерттеулерді қаржыландыру бағдарламаларын, ғалымдардың сұранысы мен олардың зерттеу қорытындыларын мақұлдауды қамтамасыз етудегі ғылыми алмасу және ынталандыру сыйақылары бағдарламаларын жүзеге асыруда [3]. Жоғары білім мен өндірістің өзара әрекеті ауқымында 2006 жылдан басталған «SAN-TEZ» аталатын жоба жұмыс істеп келеді. Жобаның мақсаты өндіріс секторымен ынтымақтаса отырып, магистрлік және докторлық диссертацияларды жазу мен қорғауда студенттерге қолдау көрсету болып табылады.

Түркия университеттеріндегі оқу түрік және ағылшын тілдерінде жүзеге асады. Университеттердегі жаңа қарқын алу жылдарында, академиялық және ғылыми тілдік орта ағылшын тілді қатынастың енуімен біршама салмақты өзгерістер түзіледі. Ғалым-оқытушылар құрамының тілдік біліктілігі олардың ары қарайғы қызметтік өрлеуінде де маңызды орын алып отыр. Түркияда профессор атағы, саласына сәйкес талаптардың орындалуына қарай, сол салаға сай тапсырылған емтихан мен жұмыстарының бағалану қорытындысымен Университетаралық Кеңес және жоғары білім беру Кеңесі арқылы тағайындалады. Ғылыми дәреже мен атақ алудың критерийлері соңғы уақыттарда халықаралық ғылыми басылымдардағы жарияланымдары мен тілдік тестілеудің жақсы қорытындысының қосылуымен тағы да толықтырылды.

Шет тілдерінің оқу бағдарламаларының ажырамас бөлігіне айналуы жоғары оқу орындарының тікелей өздеріне де әсер етуде. Өйткені, ортаның интернационалдануы мен академиялық шапшаңдық осының дәлелі. Әсіресе, халықаралық шапшаңдықтың дамуы аймақтағы Еуроодақ бағдарламаларының жүзеге асуына аса қолайлы болып отыр. Бұл еуропалық университеттердегі ғалымдармен ынтымақтастықты реттеу, шетелдерде мамандық бойынша ғылыми зерттеулер мен іс сапарлар жүргізуге мүмкіндіктер ашуда. Еуроодақпен бекіген бағдарламалардың ішінде бірінші кезекте білім берудің сегіз саласын қамтитын еуропалық ынтымақтастықты қолдаудың бағытындағы SOCRATES бағдарламасын атауға болады. Түрік университеттері 2000-2004 жылдардың аралығында SOCRATES сынақ жобаларына қатысуды бастайды да, ал 2004 жылдан бастап толығымен ат салысуға көшеді. [4].

Түркия Болон үдерісін қолдайтын өзге де мемлекеттер сияқты бірлескен және екі жақты диплом беру жөніндегі ынтымақтастықтың халықаралық бағдарламаларын жүзеге асыруды білім берудің барлық бағыттары бойынша дамытуды салмақты түрде қолға алған. Қазіргі уақытта Түркия бірқатар университеттермен қатар оқытудың бірлескен бағдарламаларын ұсынуда, оның ішінде еуропалық емес серіктес АҚШ-тағы - Нью-Йорк штаты университетімен (State University of New York (SUNY)) бірлесе, екі жақты бакалаврдың дипломына қол жеткізетін жоба жүзеге асуда.

Түрік мемлекеттік және еуропалық университеттер арасындағы келісім ауқымында магистратура және докторантура өлшемдерінде де екі жақты дипломға қол жеткізетін бірлескен бағдарламалар да жүзеге асырылуда. Жекелей алғанда, француз және түрік жақтары арасындағы бірлескен докторлық бағдарламаларды атап өтсе болады. Олар Department of Civil Engineering (Азаматтық құрылыс факультеті) мен Ecole Nationale Supérieure des Mines de Paris; Department of Chemical Engineering (Химиялық инженерия факультеті) мен INSA of Lyon (Institut National des Sciences Appliquées de Lyon); Department of Mathematics (математика факультеті) мен Université Louis Pasteur-Strasbourg I; Department of Aerospace Engineering (Космостық инженерия факультеті) және University of Poitiers, ENSMA.

Жалпы, ғылыми сараптама қорытындысы, Түркиядағы жоғары білім берудің қазіргі жүйесі Болон үдерісінің барлық қажетті талаптарын қанағаттандырып, жоғары білім берудің еуропалық кеңістігіне толығымен енуге сай екендігін көрсетіп отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Bologna Process. National Reports 2005 – 2007: Turkey
2. *Mizikaci F.* Higher education in Turkey, 2006, Bucharest.
3. *Mizikaci F.* Higher education in Turkey, 2006, Bucharest.
4. Towards the European higher education area: bologna process. National Reports 2004 – 2005.

<i>Берстембаева Р. К.</i> Особенности формирования профессиональных компетенций будущих финансистов.....	113
<i>Бүркітбаева А.Ф.</i> Шетел тілін оқытудағы Дублин дескрипторларына сәйкес негізгі коммуникативтік құзыреттіліктер.....	121
<i>Дүйсембиев М. Ж.</i> Болон үдерісі негізінде химия пәнінен интерактивті сабақтарды өткізудің маңызы.....	129
<i>Ескиндиrowa М.Ж.</i> Основные этапы разработки модульной образовательной программы по подготовке бакалавров гуманитарных наук по специальности «5B020700 – Переводческое дело».....	135
<i>Жаманаева Г.Н., Жабигенова Г.С.</i> Компетентностный подход в модульной образовательной программе как основа профессиональной подготовки специалиста – филолога.....	140
<i>Жаркынбекова Ш.К.</i> Новые подходы к содержанию высшего филологического образования	145
<i>Ибрагимов Ж.И., Сансызбаева З.К.</i> Болон процесі ауқымында модульдік білім беру бағдарламаларын әзірлеудің кейбір мәселелері.....	152
<i>Исабеков Б. Н., Мухамбетова Л. К., Каркинбаева Ш. И.</i> Реализация компетентностного подхода в подготовке инновационных менеджеров.....	163
<i>Исова Д.Т.</i> Түркия Республикасындағы қазіргі білім беру жүйесі: барысы және тәжірибелі тұстары.....	174
<i>Қасымова Л. Т.</i> Университет пен мектеп арасындағы байланыс арқылы оқушылар мен оқытушылардың құзыреттілігін дамыту.....	180
<i>Килибаева У.К.</i> Роль практики в формировании профессиональной компетенции специалиста	187
<i>Кульниязова К. С.</i> К вопросу о разработке компетентностной модели специалиста.....	191
<i>Кусаинова Г.Д., Игильманов А.А.</i> К вопросу разработки модульных образовательных программ по специальности «Геодезия и картография».....	194
<i>Кушенова Ф. И</i> Тарих мамандығында модульдік бағдарламаның орны мен рөлі.....	202
<i>Нуржанова Ж. Д.</i> Планирование и реализация образовательной программы	205